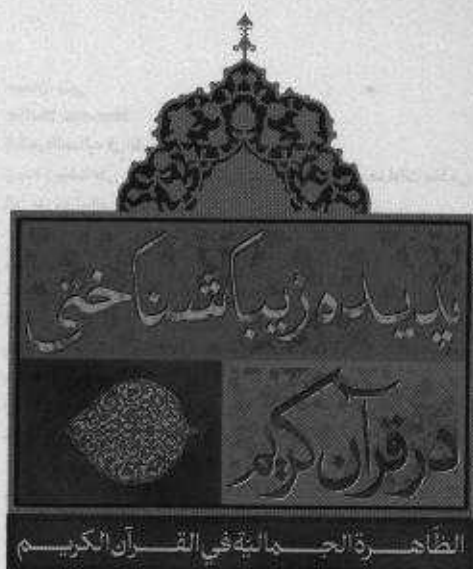

تأليف
نذیر حمدان
ترجمہ
انسہ سادات ہاشمی

دہمین سالگشت تاسیس مدرسہ اسلامی نشر

فهرست مطالب

.....	مقدمه مؤلف	۱
.....	درآمد	۵
فصل اول: زیبایی‌شناسی واژگان در قرآن کریم / ۱		
.....	واژگان و اعجاز قرآن	۳
.....	واژگان و زیبایی‌شناسی‌های قرآن	۷
.....	۱. زیبایی‌شناسی وضعی	۸
.....	۲. استقلال یک واژه، با ارائه یک تصویر شاخص	۱۰
.....	۳. واژگانی برای ایفای یک وظیفه معنایی	۱۵
.....	۴. واژگانی برای آشکال جدید زیبایی‌شناسی	۱۸
.....	واژگان زیبایی‌شناسانه و اشتقاقی تکرار شده در قرآن	۴۵
.....	شکوه إصباح	۴۶
.....	ضحک مختلف	۴۹
.....	تصویر فوق‌العاده	۵۲
.....	جمال گسترده	۵۴
.....	اشکالی از حبّ	۵۷

۶۳.....	زینت وزین
۶۸.....	از دلالت‌های حق و زیبایی‌های آن
۷۵.....	زمینه‌های ذوقی مختلف
۸۴.....	ویژگی‌های واژگان قرآنی

فصل دوم: اقسام زیبایی‌های ترکیبات قرآنی / ۸۷

۸۹.....	ترکیب‌های عددی
۹۵.....	ترکیب‌های تصنیفی
۱۰۰.....	ترکیب‌های بی‌نام
۱۰۵.....	ترکیب‌های رایج و حکیمانه
۱۱۲.....	ترکیب‌های جدلی گفت‌وگویی
۱۲۶.....	زیبایی تشابه و تکرار
۱۴۰.....	تصویرهای ترکیب و زیبایی‌های آن
۱۵۳.....	ترکیب‌های علمی - ادبی
۱۶۱.....	تشریح قرآن

فصل سوم: زیبایی‌شناسی‌های هماهنگی قرآن / ۱۸۵

۱۸۷.....	مفهوم هماهنگی
۱۸۹.....	تناسب و علم زیبایی‌شناسی
۱۸۹.....	اول: تناسب، همان زیبایی است
۱۹۳.....	دوم: زیبایی، نسبی است
۱۹۵.....	سوم: زیبایی فکری و مادی
۱۹۷.....	چهارم: زیبایی مادی و آفاق معنوی
۱۹۸.....	دانشمندان مسلمانان و تناسب

اسباب تناسب قرآنی	۲۰۳
مناسبات: شگفتی‌ها و نکته‌ها	۲۰۹
نکته‌ای در باب نظریهٔ تناسب قرآنی	۲۱۱
فراخوانی قرآن و سنت به تناسب	۲۱۴
اهداف قرآن کریم	۲۱۴
۱- قرآن کریم، توجه مردم را به تناسب آیات	۲۱۶
۲- توجه دادن پیامبر ﷺ به تناسب	۲۲۴
تناسب صوتی و لفظی و ترتیلی	۲۳۰
خاصیت تناسب ترتیلی	۲۳۷
انواع عملکرد صوتی زیبای قرآن	۲۴۸
۱. اماله	۲۵۰
۲. تثقیل و تفخیم	۲۵۱
۳. مدهای قرآنی	۲۵۲
۴. تخفیف الهمزه	۲۵۳
الهام‌های صوتی در سوره‌های مکی و مدنی	۲۵۴
نمونه‌هایی از تناسب لفظی معنوی و صوتی و تصویری	۲۵۷
۱. تناسب لفظی معنوی	۲۵۸
۲. تناسب صوتی	۲۶۸
۳. تناسب تصویری	۲۷۵

فصل چهارم: موضوعات زیبایی‌شناسی در قرآن کریم / ۲۸۷

تصورات الهی نادرست از رویکرد زیبایی‌شناسی	۲۸۹
---	-----

۳۰۰	اسماء حسناى خدا
۳۰۲	۱. اسماء جمالى
۳۰۵	۲. اسماء جلالى
۳۰۹	۳. اسماء جمالى و جلالى
۳۰۹	ساير صفات و افعال الهى
۳۱۲	صفات و افعال زيباى پندآموز و عجيب
۳۲۲	علمائى مسلمان و كماليت خداوند تعالى
۳۳۶	علماء و جلالت اسماء و صفات و افعال
۳۴۴	زيبايى هاى آيات جمالى
۳۴۷	آثار عقدى، سلوكى و جمالى

فصل پنجم: انسان، نوآوری الهی و نوآوری بشری / ۳۵۳

۳۵۵	نوآوری الهی
۳۵۵	اول: دو نوع زيبايى شناسى
۳۶۲	دوم: پردازش هاى زيبايى
۳۷۲	سوم: ابداع آشكار و پنهان خداوند
۳۷۷	چهارم: ابزارهاى انتقال زيبايى ها
۳۸۷	پنجم: قدرت زيبايى در عملکرد تفسير و اعجاز الهى
۳۹۴	نوآوری بشری (از طريق قرآن كريم)
۳۹۷	اول: سفینه نوح عليه السلام
۳۹۹	دوم: حجر و ساخت شهرها
۴۰۱	سوم: سد کشاورزى مأرب

- چهارم: سد ذوالقرنین ۴۰۵
- پنجم: کرسی سلیمان عليه السلام ۴۰۸
- ششم: عمارت شیشه‌ای ۴۱۰
- هفتم: قصر و تخت بلقیس دختر هداد ۴۱۱

فصل ششم: زیبایی‌شناسی‌های پایین‌تر از انسان / ۴۱۵

- غذا و آب، ضرورت و زیبایی ۴۱۷
- ضرورت‌ها ۴۱۷
- آب و غذا، فرهنگ و زیبایی ۴۲۲
- از هر زوج بهیج... از هر زوج کریم ۴۲۸
- از هر زوج بهیج ۴۲۹
- زوج کریم ۴۳۲
- حدائق ذات بهجه ۴۳۷
- شجره طیبه و شجره ملعونه ۴۴۱
- بلد طیب و بلد خبیث ۴۵۱
- زیبایی‌شناسی‌ها در حیوان ۴۵۳
- از چارپایان با انواع مختلف ۴۵۷
- انواع پرندگان ۴۶۲
- مورچه محتاط... شگفت‌انگیز ۴۶۹
- شتر اعجاز‌آمیز و هلاکت‌گاه تکذیب‌کنندگان ۴۷۲
- کوه‌های راه... توبه‌کننده ۴۷۶

استفاده عام و نوعی ۴۷۶

فصل هفتم: «سوره حجر» نمونه‌ای برای بررسی زیبایی‌شناسی / ۴۸۵

درآمد تحقیق ۴۸۷

زیبایی تناسب در سوره ۴۹۰

تناسب معنوی ۴۹۰

تناسب سوره حجر با سایر سوره‌ها از نظر نزول ۴۹۴

تناسب ترتیلی ۵۰۰

ویژگی‌های بیانی و زیبایی‌شناسی در سوره ۵۱۸

۱. مکی بودن اجماعی این سوره ۵۱۸

۲. اعجاز کلی قرآن و اعجاز در سوره حجر ۵۱۹

۳- تناسب مکانیزمی میان اعضا ۵۲۴

۴- تصاویر جمالی و جلالی ۵۲۶

خاتمه: ویژگی‌های کلی پدیده زیبایی‌شناسی در قرآن کریم / ۵۴۳

مفهوم آن ۵۴۵

عناصر زیبایی‌شناسی ۵۴۶

۱. اجرای بیانی مناسب ۵۴۶

۲. آهنگ صوتی ۵۴۷

۳. موضوعات مورد بررسی ۵۴۸

ویژگی‌های زیبایی قرآن ۵۵۰

ماهیت زیبایی قرآن ۵۵۲

آثار زیبایی‌شناسی قرآنی ۵۵۴

استدلال‌های زیبایی از منظر اسلامی ۵۵۷

فهرست منابع ۵۵۹

اول: قرآن کریم و تفاسیر ۵۵۹

دوم: حدیث نبوی و شروح ۵۵۹

سوم: منابع خاص ۵۶۰

www.ketab.ir

مقدمه مؤلف

بسم الله الرحمن الرحيم

همکلاسی دانشگاهی‌ام به من گفت: از زیبایی‌های قرآن چه می‌نویسی؟
گفتم: تلاش می‌کنم این زیبایی‌ها را موشکافی کنم تا به یک تصویر کلی
یا یک قاعده روشن برسم.

- فکر می‌کنی کسی یک قاعده زیبایی‌شناسی از کسانی که درباره قرآن یا
بلاغت عربی نگاشته‌اند، تدوین نکرده باشد؟

- این مسأله مدت‌ها ذهن مرا به خود مشغول کرده بود؛ اما با وجود
مطالعات زیادی که دارم، هنوز به چنین تصور کلی‌ای نرسیده‌ام.

- دانشمندان، منتقدان، مفسران، بلاغیان، مدرّسان و گذشتگان، درباره
بیان نمونه‌ها و تصاویر این زیبایی، چه نظری دارند؟

- این تحقیق باید از نظرات و اظهارات و تأملات دقیق آنان استفاده کند.

- وقتی دانشمندان قدیم و جدید، از بلاغت قرآن و اعجاز و تحدی‌ها و

بسیاری از تصاویر و ویژگی‌های آن سخن رانده‌اند، منظور تو از قاعده یا
پدیده زیبایی چیست؟

- می‌خواهم بانی برای بررسی جداگانه «زیبایی» باز کنم که اهمیت این

ب / پدیده زیبایی‌شناختی در قرآن کریم

پدیده و کمی از تاریخ آن و ویژگی‌های زیبایی‌شناختی ادبیات جاهلی را هم دربرداشته باشد. سپس زیبایی‌های قرآن را این‌گونه دسته‌بندی کنم: «زیبایی‌شناسی واژگانی»، «زیبایی‌شناسی ترکیبی»، «ویژگی‌ها و مباحث زیبایی‌شناسی». با این کار می‌توانم یک قاعده یا پدیده زیبایی از قرآن استخراج کنم و نمونه‌های خاص یا عام آن را بیان کنم.

برای این کار لازم است:

۱. اسلوبی ادبی - علمی به‌کار ببرم که با ماهیت و طرح موضوع، متناسب باشد.

۲. میزان درنگ‌های حسی دقیق در جذابیت‌های آیات قرآن را گسترش بخشم تا ابعاد فکری و چشم‌اندازهای معنوی، بر اساس مواضع مفسران و اهل بلاغت و نوشته‌های آنان در زمینه زیبایی‌شناسی، به دست بیاید.

۳. به عمق تحلیل عناصر زیبایی و زمینه‌ها و ماهیت و آثار آن پردازم؛ زیرا مسأله زیبایی‌شناسی در قرآن، یک مسأله معتبر، عام و خالص است.

بنابراین تحقیق حاضر، «به روز رسانی» فنون بلاغت نیست، اگرچه در بعضی از قسمت‌های آن، نظریه‌های بلاغی و در بعضی قسمت‌های دیگر، نظریه‌های بی‌سابقه آمده است.

همچنین این تحقیق اگرچه «پیاده‌سازی» روش‌های علم زیبایی‌شناسی و پیگیری یکی از مکاتب آن، اقتباس از شاخه‌های آن، تکیه بر نظرات زیبایی‌شناسان شرق و غرب، و تأثیرپذیری از تفاسیر و مکاتب و جریان‌ها و رویکردهای آن‌ها نیست، بعضی از مقایسه‌های انتقادی آن‌ها را دربردارد و به بعضی از سخنان آن‌ها اشاره می‌کند.

جلوه‌های قرآنی، مستقل از این امور است؛ زیرا منبع الهی دارد و از «اعجاز بیانی» برخوردار است که عرب را در بیان خود و مردم را در

مقدمه / ج

شریعت و نظام خود و زیبایی‌شناسان را در زیبایی‌ها و جذابیت‌های خود، به مبارزه خوانده است.

بررسی زیبایی‌شناسی در قرآن چندین جنبه به هم پیوسته دارد:

- چشم‌انداز و نمود فرهنگی مقدس‌ترین و بزرگ‌ترین پرونده تمدن در جهان است؛

- یک رویکرد ادبی و هنری پیش‌تاز است که از موضوعات هستی‌شناسی و الهی به زیباترین شکل ادبی و هنری، سرشار است؛
- یک روش تربیتی است که نیازهای زیبایی‌شناسانه انسان را پاسخ می‌دهد و او را به شکل یک شخصیت مسلمان با روشی جامع و ممتاز درمی‌آورد.

از خداوند، صبر و یاری و استقامت می‌طلبیم، که او سرپرست این امور است.

نویسنده